

surovi odgovor v političnem delu dotičnega lista na neko opazko našega somišljenika, urednika „Zlate dobe“, v „Slovincu“. Take „ekstrature“ odpuščamo le z ozirom na to, da nam je cenjeni pisatelj napisal že mnogo boljše stvari kakor je dotični podlistek.

„Jari junaki“ se sučejo večinoma po vojašniškem dvorišču. Najbolj izvirna in duhovita je prva humoreska „Divji vitez“. Tudi „Vojakove sanje“ frapirajo s svojo živahno naivnostjo. Nadaljnjih pet je tudi vzeti iz vojaškega življenja, toda prizori in postave v njih so močno vsakdanje, podobne različnim nemškim humoreskam iz vojašnice. Toda priznati se mora, da so spretno lokalizirane, pisane v lepem jeziku, ki je včasih celo prisiljeno umeten; ljudski ton in narodni duh, ki jih preveva, se jim mora prišteti v posebno vrlino. Ostale humoreske se sučejo skoraj vse okrog trgovskih učencev in se nam zde manj posrečene, dasi so zlasti radi živahnega sloga in lepega jezika popolnoma vredne, da se bero. Murnikova glavna sila ne obstoji v vsebini, ampak v zunanosti, v živahnem, dovtipnem pripovedovanju, lepih, opiljenih stavkih. Menimo, da ni treba priporočati Slovincem, naj berejo njegove spise, ker bodo gotovo rajši sami segli po sveži, zdravi stvari, kakor pa po raznih blelih, dolgoveznih opisovanjih, katera nam nudijo v novejših časih nekateri „moderni“. Mi bi samo še izrazili željo, naj bi se take reči, kot so „Jari junaki“, v ceni izdaji prodajale po naših večjih kolodvorih in po drugih prometnih središčih namesto razne tuje ničvredne ropotije.

Dr. L. L.

Franjo Krašovec: **Utrinki**. Črtice in potopisi. Kranj 1908. V samozaložbi. Strani 180. Dve črtici in trije potopisi s Češkega na Slovensko in v Italijo je vsebina pričujoče knjižice. Pisatelj kaže precej zmožnosti in nam bo ustvaril morda v prihodnosti še kaj boljšega. Opazuje in misli dovolj samostojno in ne parafrazuje vedno Baedekerja, kar delajo mnogi potopisci. Pisatelju se vidi, da je še mlad in gleda v svet s precejšnjim idealizmom. Knjižica se čita lahko in prijetno in ima semtertje mnogo zdravih misli.

Dr. L. L.

Rudyard Kipling: **Džungla**. Zal. L. Schwentner.

Zanimiva je ta povest. Človek jo prebere na en dušek in ostane vesel, ko je skončal.

Vsak bo dobil v njej, kar je njemu primerno. Otrok se bo naslajal ob prelestni bajki, kako živi in raste mladi Mavgli tam med zverinami, odrasli se bo potopil v poezijo indijskih gozdov, občutil bo veselje lovca, ki se čuti tako domačega med zverjadjo, da razume njihovo govorico in mu ni treba človeške družbe, saj je trdno zvezan s svojim gozdom, kjer kraljuje svoboda, le on je kralj med svojimi.

Toliko je resnice v tej pripovedi o Mavgliju, kakor v naših pravljicah o povodnem možu, o zakletem kraljeviču. One so simboli dogodkov v naravi, Mavgli pa je simbol lovca, kateremu je zverjad v gozdu brat in sestra. V živalih vidi iste postave kot pri ljudeh, saj imata človek in žival isto naravno postavo. Tudi živali imajo dobre in slabe lastnosti kot ljudje. Včasih se spomni v svojem kraljestvu — s solzo na licih kot Mavgli, ko se je poslavljaj od džungle, — da so tam zunaj ljudje, njegovi bratje; zastonj, on ostane med svojimi, tudi ljudje se mu zde nespametni kakor opice. Še enkrat bi se moral učiti njihove priliznjene govorice — nazaj v džunglo in svobodo.

Vsekako ima ta romantika nekaj privlačnega na sebi. Že v slikanju neznanega miljeja je mnogo mikavnosti, poleg tega pa še ženialni zasnutek vse povesti. Tudi Nizozemcu Multatuliju niso donesle slave njegove povesti iz Indije zaradi njegove duhovitosti, ampak v prvi vrsti čar poezije neznanega miljeja. Značilno je to tudi za moderno romantiko, ki se na ta način zopet povrača k realizmu. Lepota noče biti samo abstraktna, kot bi se izlila iz umetnikove duše, imeti hoče tudi trdnih tal, iz katerih dobiva življenjske moči. Tako jo spoznamo, da je doma na naši zemlji, na katero smo tako trdno ukovani.

J. Š.

Guy de Maupassant: **Novele**. — Iz francosčine preložil dr. Ivo Šorli. — Ljubljana, 1909. Kleinmayr in Bamberg. Mala 8°. Str. 220.

Maupassant je gotovo izšel iz naturalizma, v čigar dobi se je razvil in umrl, vse najboljše sokove, kar jih je mogel dobiti. Natančna karakteristika, izraz, jasen kot dan in oster kot britev, bistrovidno oko, ki hladno opazuje in v najvsakdanjšem dogodku zasledi zanimivo črto — vse to ga je dvignilo nad poprečne naturaliste in na ta račun mu tudi lahko odpuštimo slavo najboljšega novelista. Toda obenem se nam ž njim predstavlja naturalizem v vsej svoji nagoti. Maupassant izbira z mirno vestjo odurno-banalne snovi, ki naj bi dokazale ves nezmysel življenja; to nerazumljivo zmes slasti in bridkosti, brez-ciljnega trpljenja in neplodne radosti ter raznih čudnih dogodkov, ki jih Maupassant poroča s tiho ironijo, le poroča in nič več. Zato je njegova umetnost kakor časopis, ki poroča in poroča, novico za novico, dogodek za dogodkom, odvíja neskončni klopčič življenja in neče ter ne utegne misliti. — Maupassant je umrl leta 1893. v blaznici.

Morda je Šorli hotel s prevodom Maupassantovih novel opravičiti samega sebe. Če je in če se mu je to posrečilo, nas pa za sedaj ne zanima. Franc Bregar.

Knjige „Matice Slovenske“.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. 12. snopič; 4. zvezka pola 1 do 5. — Načeloma se je že prejšnja leta tako mnogo govorilo o tej zbirki, da sedaj lahko nakratko povzamemo. Vsa sodba mora biti odvisna od tega, ali naj se zbirka smatra za strogo znanstveno ali pa za leposlovno delo. Pod leposlovnim ozirom je gotovo velika večina pesmi te zbirke slaba, tako slaba, da ne zasluži natiska. Ako pa vzamemo zbirko za strogo znanstveno, folkloristično delo, potem se ne bomo spotikali ob nobeni umazanosti in neumnosti, potem se ne sme iz nje ničesar izpustiti in ne črkica izpremeniti, ker je včasih posamezna besedica ali črka za učenjaka velike vrednosti. Napaka je bila, da se je včasih zamenjavalo to dvojno stališče in ponujalo za leposlovje, kar more kvečemu veljati za suhoparno učenjaško gradivo. Drugo vprašanje je potem, če je bilo praktično, da „Matice“, ki se vedno bolj ogiblje znanosti, izdaje tako obširno suhoparno znanstveno delo, katero bo rabilo komaj par učenjakov. Poglejmo torej sedaj na delo samo z znanstvenega stališča. Tu je treba spet razločevati Štrekljevo ureditev in zapiske posameznih zbirateljev. Profesor Štrekelj se je držal strogo znanstvene poti — dasiravno so udje „Matice“ pričakovali menda bolj leposlovne knjige — uredil je material, ki mu je bil na razpolago, kolikor je bilo mogoče kritično in na-

tančno. Drugače so delali zbiratelji. Zbirali so večkrat znanstveno malo podkovani ljudje, dijaki, učitelji, organisti itd. Nekatere zbirke prihajajo še iz prejšnjega časa, ko je bila znanost folkloristike še nepoznana in se je zbiralo samo iz estetičnih ali patrijotičnih ozirrov. Profesor Štrekelj ima torej težko stališče. Posamezne pesmi so se zbirale in zapisavale brez znanstvenega ozira, udje „Matice“ gledajo na zbirko večinoma le z leposlovnega stališča, a on nam hoče podati strogo znanstveno delo. Načeloma mu moramo dati prav. Če se že izdajo zbrane slovenske narodne pesmi, naj se izdajo kot znanstveno delo, kot material k študiranju slovenske folklorike, kajti kot leposlovni proizvodi so večinoma brez vsake vrednosti. V tem slučaju bi pa morali na tem stališču stati tudi čitatelji in pa posamezni zbiratelji. Vsaka pesem bi se morala zapisati natančno v svojem narečju in izgovarjavi dotičnega kraja. Uvesti bi se morala posebna diakritična znamenja, da bi se napisala izgovarjava fonetično natančno. Pripomniti se mora tudi vedno, kje in kdaj je bila zapisana in kdo jo je pripovedoval ali pel. Kolikor mogoče bi moral biti vedno pridejan tudi napev. Ker se pa večinoma ni zbiralo po znanstvenih načelih, ima celotna zbirka, vkljub skrbni ureditvi gospoda profesorja Štreklja, primeroma neveliko znanstveno vrednost.

Ferdinand Seidl: **Kamniške ali Savinjske Alpe.** — To je najlepša in najdragocenejša knjiga med letošnjimi Matičnimi publikacijami. Predmet je jako specialen in obdelan po znanstvenih načelih, vendar stoji našemu ljudstvu tako blizu in jezik je tako živahen, barven in tekoč, da se bo knjiga gotovo rada čitala tudi od nestrokovnjakov in v širjih krogih naše polinteligenice.

Dr. Josip Gruden: **Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije.** V Ljubljani 1908. Leonova družba. Vel. 8°. 146 str. Cena broš. izv. 5 K.

Z veseljem beležimo novo znanstveno delo znanega pisatelja in raziskovalca naše preteklosti, dr. Josipa Grudna. Pri nas je publikacija takih del zvezana s tolikimi težavami, tako odvisna od dobre volje kritikov in odjemalcev, da so navadno potrebne poleg duševnih tudi gmotne žrtve. Zato nas toliko bolj veseli resno delovanje Leonove družbe, ki krepko podpira naše znanstveno stremljenje in vsaj deloma postavlja polagoma realna tla za bodoče delovanje naše univerze. — Pisatelj nam podaja cerkveno zgodovino slovenskih pokrajin v predreformacijski dobi. Iz proučevanja doslej neznane ljubljanske sinode iz l. 1448. je polagoma nastalo pričujoče delo, ki nam podaja podlago za nepristransko umevanje naslednje dobe. Bogata in zanimiva vsebina zasluži, da jo navedemo vsaj v glavnih potezah.

V letih 1418—1420 so si Benečani osvojili ozemlje akvilejskega patriarha. V tej burni dobi je vladal patriarhijo Ludovik II. vojvoda Teck (l. 1412—1439), ki je pa v beneškem delu odložil tudi pastirsko palico, ko so mu odvzeli žezlo. Mudil se je odslej v avstrijskih deželah, večinoma pri svojem sorodniku celjskem grofu Hermanu, in izkušal s pomočjo cesarja Sigismunda zopet osvojiti izgubljene dežele, a zaman. Akvilejski del patriarhije so medtem začasno uprav-

ljali apostolski vizitatorji in dajali najpotrebnejša navodila glede izvrševanja službe božje in življenja duhovstva. Važno vlogo je igral Ludovik II. na bazelskem cerkvenem zboru, kjer se je pridružil skrajni, papežu sovražni opoziciji v mnenju, da so Benečani z njegovim dovoljenjem zasedli akvilejsko cerkveno državo. Doma ga je nasledoval njegov vikarij Martin, škof pičenski (Pičan, Pedena v Istri), ki je imel svojo rezidenco v Ljubljani in je po patriarhovi smrti odločilno posegal v naše cerkvene razmere. Patriarh vojvoda Teck je umrl leta 1439. v Bazelu za kužno boleznijo. Papež Evgen je sedaj podelil akvilejsko stolico Ludoviku III. Scarampo, a bazelski zbor je še isti mesec postavil nasprotnika v osebi tridentskega škofa Aleksandra Zianowitskega in po njegovi smrti Lovrenca pl. Lichtenberga, škofa lavantinskega. Patriarh Ludovik je pridobival vedno večjo veljavo tudi na avstrijskih tleh, akoravno se je Martin, škof pičenski, odločno potegoval za Lovrenca. Ko je tudi ta umrl (l. 1446.), je izvolil bazelski zbor Martina za upravitelja akvilejske škofije, dokler ne bo imenovan patriarh. A tedaj se je sklenil mir. Papež je potrdil vse ukrepe in določila bazelskega zbora in podelil cesarju Frideriku IV. mnogo izrednih pravic. Ludovik III. je bil splošno priznan legitimnim patriarhom. Martin pa je upravljal kot njegov namestnik cerkvene posle v naših krajih. Da bi se uredile cerkvene razmere in povzdignilo versko življenje, je sklical l. 1448. v Ljubljano škofijsko sinodo. Obravnavalo se je na njej življenje in delovanje duhovnikov, uredilo se je bogoslužje in deljenje sv. zakramentov, uprava cerkvenega premoženja in cerkvena sodišča, določilo, da se vsako leto vrši škofijska sinoda, slovesno obhaja praznik Marijinega obiskanja in opravlja kolekta za patriarha in njegove naslednike.

Važno vlogo je odslej igral sienski škof Eneja Silvij, papežev nuncij na avstrijskem dvoru. Podeljena mu je bila še posebej za akvilejsko in solnograško škofijo oblast papeževega legata „a latere“. Na svojem potovanju se je prepričal o slabih razmerah, ki so takrat vladale v teh krajih, izvrševal je sodno oblast in samostojno izdajal naredbe, ki so se mu zdele potrebne v prospeli cerkvene discipline in verskega življenja. Ko si je cesar po smrti zadnjega celjskega grofa Ulrika (l. 1456.) osvojil njegove posesti na slovenskem ozemlju, ga je Eneja Silvij potrdil v njegovi misli, da se ustanovi škofija v Ljubljani. L. 1461. je bila izdana ustanovna listina, papež jo je potrdil in izvil novo škofijo iz neposredne oblasti akvilejskega patriarha. Za dotacijo nove škofije je cesar porabil znaten del celjske dediščine, zlasti opatijo v Gornjem gradu, ki se je pa dolgo časa upirala in se končno vdala šele vsled odločnega posredovanja papeža Pija II. Toda menihi so se izselili in s seboj vzeli vse, kar se je dalo odnesti, tako da je dobil ljubljanski škof le golo zidovje. Izpočetka je nova škofija obsegala le tiste župnije, ki so bile odmenjene za dotacijo škofove menze in stolnega kapitlja. Friderik je sicer nameraval združiti pod ljubljanskim škofom vse one pokrajine, ki so jih prej nadzorovali pičenski škofje, a odpor patriarhov in pritisk beneške vlade je začasno preprečil nameravano preosnovo. Vendar pa je bila škofija precej obširna, ker so bile tedanje župnije mnogo večje kot današnje in so bile pridejljene z vsemi pritisklinami. Prvi je zasedel novo stolico